

Ezra Pound – Chtěl jsem napsat ráj

Nehýbej se.
Nech vítr promlouvat.
To je ráj.
Ať bohové odpustí mi,
co jsem učinil.
Ať všichni, jež miluji, odpustí mi,
co jsem učinil.

přeložili Kamil Bednář a Petr Mikeš

Odkaz na on-line vizualizaci [ZDE](#)

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

Básník vzdělanosti i aristokrat šílenství

Americký básník Ezra Pound (1885–1972) bývá řazen mezi představitele světové moderní poezie. Narodil se a posléze studoval ve Spojených státech, ale na počátku 20. století odcestoval do Evropy. Nejdříve žil v Anglii, poté ve Francii a dále také v Itálii. Prožil obě světové války a především kvůli druhé, kterou strávil v Itálii, se stal kontroverzní osobností. Sympatizoval totiž s Mussoliniho režimem, takže byl po válce nucen vrátit se zpět do Spojených států, kde strávil dvanaáct let v léčebně (aby se vyhnul soudu za vlastizrady coby přívrženec Mussoliniho, byl označen za duševně chorého). Jeho názory byly mnohdy a v mnoha ohledech extrémní, ale jeho význam jako umělce, básníka, překladatele je nezpochybnitelný. Nejenže se setkal s mnohými osobnostmi první poloviny 20. století, jež dnes považujeme za stěžejní tvůrce, ale také mnohé z nich ovlivnil.

Poundův hlavní význam pro americkou poezii tkví v tom, že ve svých básních využíval volný verš. Jeho prvotiny byly ještě inspirovány klasickou poezií 19. století, dokonce s citelnými vlivy středověké trubadúrské lyriky, ale velmi brzy začal psát básně připomínající spíše pásma. K Poundovu vlivu na svou tvorbu se později přiznával například Allen Ginsberg. Pound je také označován za zakladatele imaginismu. Vždy si zakládal na vytříbenosti formy, hudebnosti a rytmice veršů. Z toho důvodu také tvrdil, že mnoho básní v podstatě nelze přesně přeložit, každý jazyk má svá specifika a ta by měl překladatel brát v úvahu. Za nejlepší formu převodu pokládal zhudebňování textů, kdy zvuky dokážou v mnohém lépe zachytit podstatu slov. Sám se věnoval překladům z deseti jazyků. Překládal také čínské a japonské autory. Působil rovněž jako vyhlášený literární kritik. Bývá označován za jednu z největších osobností anglicky psané literatury.

Jeho široký záprah se odrážel rovněž v jeho básních, které čerpaly z historické i teoretické erudice, ovšem vždy pod heslem: „Udělej to nově.“ Právě jeho důraz na originalitu a autonomii umělecké práce přitahoval další osobnosti, na druhou stranu, ve chvíli, kdy podlehl představě kultivovaného nacistického přetvoření evropské společnosti, stává se jeho výpověď poněkud nedůvěryhodná v tom smyslu, že si skrze autonomii neuvědomuje dopady na reálnou společnost. To jej činí básníkem a esejistou nesmírně inspirativním, ale též problematickým.

K rozhodujícímu a základnímu dílu světové literatury bývají řazeny jeho *Cantos*, tedy monumentální soubor veršů, ne nepodobný Dantově *Božské komedii*, vedený snahou zachytit sumu lidské vzdělanosti a nabídnout ji k spoluprožívání. Matěj Turek k tomu v recenzi na první díl *Cantos* říká: „Vůdčí myšlenkou *Cantos* je snaha postihnout v celé jeho šíři přítomný okamžik dějin, v němž se jako v ohnisku věčnosti protínají kužely minulosti a budoucnosti. Poundovými vzory jsou antičtí velikáni Homér, Vergilius a Ovidius, čínský myslitel Konfucius a samozřejmě Dante Alighieri. To jsou základní pilíře jeho konzervativní snahy dát nový život kánonu, který je typicky americkým způsobem přístupu nejen ke kultuře, ale i k politické filozofii nebo k filozofii dějin. Pound zásadně odmítal plytkost „taoisticko-buddhistické plurality“ stejně jako odmítal bezduché vyrábění zmetků pro samotný zisk nebo nesmyslnost náboženských válek. Požadoval, aby slova

přebíraná od klasiků měla tentýž nezměněný význam, k čemuž je ovšem nezbytně nutná znalost původních kontextů. Více nežli smyslu převyprávěného pojednání v jeho úplnosti důvěřoval rytmu jediné citované věty nebo blízkosti dvou slov ve zlomku originálu." (<http://www.iliteratura.cz/Clanek/13957/pound-ezra-cantos>)

Báseň *Chtěl jsem napsat ráj* je ukázkou velké a rozjitřené humanity, která je také součástí Poundovy poezie. Poundovy verše totiž jsou také souborem nejrůznějších protikladných tvrzení, aspoň tak se to jeví při prvním čtení. Báseň nás zavádí do chvíle jakéhosi vytržení. Toto vytržení je uvedeno hned názvem, který celé napětí básně vytváří. „Chtěl jsem napsat ráj“, to je odvaha i drzost, s jakou se často v poezii nesetkáváme, ale lyrický mluvčí nás okamžitě ujišťuje, že je si vědom závažnosti celého úkolu. Proto ono ztišení a brutální koncentrace: „Nehýbej se. / Nech vítr promlouvat.“ Je to moment úplného spočinutí. Vůle zastavuje doslova životní rytmy, a nechává tak člověka volně naslouchat elementárním věcem, které přes svou hlučnou existenci vůbec neslyší. Proto ono zastavení, ale proto také obraz větru, který mluví, dvojitý kontrast – na jedné straně stojící člověk a pohybující se vítr, ale též mlčící člověka promlouvající vítr.

Teprve z takovéto situace může vyplynout poznání („To je ráj.“). Samozřejmost tohoto poznání ovšem není definitivní, nebo by nebyla definitivní, kdyby na svém konstatování zůstala. Báseň jde ještě dál a obrací onen moment poznání proti lyrickému mluvčímu. Klade na něj nároky, které vedou k vyznání a doznání: „Ať bohové odpustí mi, / co jsem učinil. / Ať všichni, jež miluji, odpustí mi, / co jsem učinil.“ Tento projev lítosti a volání po odpuštění nabývají daleko širšího horizontu právě díky vstupním veršům. Pozoruhodná je tu práce s anaforou, která má zvláštní podobu stupňování, nejprve se žádají o odpuštění „bohové“ a až potom „všichni“. I to je výraz hlubokého vědomí lidskosti a humanity, který jak věříme, zůstane tím podstatným a rozhodným odkazem díla E. Pounda.

PRACOVNÍ METODICKÝ LIST

Cíl: Jsou chvíle, kdy se báseň musí úplně ztišit, aby mohla vyniknout duševní realita. I takový stav ale, má-li zůstat básní, zůstává lyrickým způsobem užití jazyka, jeho strukturováním. A právě tato struktura je nám nabídnuta k interpretaci a způsobuje ono specifické dobrodružství, kterým četba básní, oproti jiným typům čtení, je.

Na jakém vztahu je založeno setkání člověka a krajiny v úvodu básně?

Je to vztah protikladu. Člověk se má nehýbat a ztišit, zatímco krajina, zde v synekdoše větru, vytváří pohyb.

Jak je tento princip ztvárněn ve vizualizaci?

Dvojím pohybem uvnitř obrazu, na jedné straně téměř nehybná žlutá a za ní pohupující se klasy.

Připadá vám tento prvek funkční? Proč ano? Proč ne?

Myslíme, že je funkční velmi, protože právě ukazuje dvojí optiku básně, optiku lyrického mluvčího a krajiny.

Jakým prostředkem jsou spojování v druhé části básně lidé a to, co je přesahuje?

Je to anaforou. Skrze slovo „At“ se na jednu úroveň dostávají bohové i všichni. A ještě je tu jeden prostředek: bohové s malým „b“, kteří odkazují spíše k pohanským bohům, čemusi rustikálnímu, co ještě není vedeno étosem Kristovy zvěsti.

Jaké je, i díky těmto prostředkům, vyznění básně?

Od obecného označení chvíle se dostáváme až ke konkrétnímu mluvčímu, k lyrickému hlasu, který se vyznává z vlastních hříchů. Tedy: od obecného se dostáváme k osobnímu, což je nejen silnější, ale i o to bolestnější a věrohodnější.

Je toto nějak ztvárněno ve vizualizaci?

Ano, je to postupně se měnící obraz. Přes koruny stromů, evokující pohled vzhůru – to je to místo, kde mohou sídlit bohové – až po konkrétní obličej, který nakonec podtrhuje vyznění celé básně, tedy: každá obecná pravda se především musí dotýkat mě osobně, aby mohla být uznána za lyricky platnou.

Je tento obraz dostatečný, vhodný? Napadá vás nějaký jiný, lepší?

Domníváme se, že vhodný je velmi, protože ukazuje na principy, které by každá interpretace, a to nejen ta vizuální, měla obsahovat. Chceme-li tedy interpretovat nějaký text, musíme do sebe nasát všechny tři elementární složky, které se v něm sbíhají: záměr autora (který se rozhodně nekryje s tím, co tím chtěl básník říci, je to jakási ideální představa o textu), vyznění či intence samotného textu (volba slov, básnické prostředky atp.) a záměr nebo zaměření čtenáře. Každý čtenář se totiž také podílí na modelování básně. Aby taková činnost měla smysl, musí být všechny tři složky v určité rovnováze, což se, myslíme, u této vizualizace povedlo i oním „zaostřením“ na obličej.